

A harmadik fejezetben Beöthy-Zs. László visszatér százada bevagonírozásához. Érzékletes képpel ábrázolja, miként folyt ez a tevékenység a búcsúzkodó városi lakosság szeme láttára mindaddig, míg azután a lelkes nótát zengő huszárokat a kendőt loboztató és visszamaradt fehérnéptől egyre távolabb vitte a vonat.

A következő részben már a lengyelországi Skolében találja az olvasó a visszaemlékezőt, ahol kiderült, nem ezredtársaikhoz, hanem a Szurmay-csoportosítás hadtestlovasságához Stryjbe indították őket útbá. A kétnapos továbbvezető menettel kapcsolatosan megrendítő hangon idézi fel a szerző, váratlanul miként szembesültek egy elhagyott segélyhelynél, valamint az ehhez csatlakozó német és orosz hősi temető hevenyészett sírhantjainál a háború valóságával. Ez a szembesülés megismétlődött azután a Stryjből a frontszakaszra tovább vezető úton, ahol a feneketlen homokban elakadt fogatolt tüérek mellett haladtak el, akik vért izzadva, igyekeztek kiszabadítani az elakadt tarackokat.

A további lapokon megelevenedik a huszárkadét első igazi harcfeladata: éjjeli járőrlovaglás Cworosztow község keleti peremére, az ellenséges gyalogsági vonalak mögé a tartalékok, ütegállások és összeköttetések feldejtésére, Érzékletes képet kap az olvasó a tapasztalatlan tisztjelöltnek az ellenséges vonalba ütközéséről, az első ellenséges tűzbe kerülés élményéről, a keserű visszavonulásról és a megmenekülés örömről.

A következő fejezetben már igazi huszár-kozák összecsapásokról olvashat az érdeklődő. Ezek 1915. június 6. és 12. között Cucolowce falu térségében folytak, és rendkívül hevesek voltak. Ezután, az emlékezés időrendjét felrúgva, sebesüléséről, hadnagyi, majd főhadnagyi előléptetéséről, kitüntetéseiéről és az ezek mögött meghúzódó újabb véres harcokról emlékezik Beöthy-Zs. László.

Ezt követően felidézi hősi halált halt bajtársainak alakját, és részletesen leírja hőstetteiket. Rendkívüli szerénységgel saját helytállásáról nem ír, önmagával szemben nagyon visszafogott, amikor alegysége, egysége harcait veti papírra. A harctéri eseményekben játszott szerepének megörökítése helyett inkább rövid szabadságos élményeiről ír a továbbiakban. Eközben élesen szembeállítja a továbbra is békés főváros és a távoli frontszakasz valóságát.

Visszaemlékezése zárólapjain elégikus hangon nemcsak egykor elesett bajtársaitól, hanem a véglegesen a múlté lett csapatnemétől is búcsút vesz a még köztünk élő visszaemlékező, a kilencvenhárom esztendősen maig huszár Beöthy-Zs. László.

Könyvét jó szívvel ajánljuk olvasásra mindazoknak, akik a hadtörténelmen belül e múltbeli csapatnem és különösen annak utolsó szakasza, az első világháború vérzivataros éveit iránt érdeklődnek.

Zachar József

ÖLVEDI IGNÁC

AZ 1. MAGYAR HADSEREG TÖRTÉNETE

1944. január 6-tól október 17-ig

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. 300 o.)

1989-ben, negyvenöt évvel az események után jelent meg az egykori 1. magyar hadsereg történetének első tudományos igényű leírása.

Hazánkban, s így honvédségünk tisztikarán belül, jól érzékelhető módon növekszik a közelmúlt eseményei, de különösen Magyarország és a magyar katonák második világháborús tevékenysége iránti érdeklődés.

Ölvedi Ignác az 1944-ben legjobban felszerelt magyar hadsereg történetének feltárásával, a tények és

adatok könyvbe foglalásával, jelentősen hozzájárult nemzeti történetünk jobb megismeréséhez.

A könyv alapján kellő áttekintésre teszünk szert az 1. hadsereg megalakítását, felvonulását, támadó és védő tevékenységét meghatározó katonapolitikai és hadászati keretekről. Dicséri a szerzőt, hogy a téma kifejtése során a legfrissebb tudományos eredményeket is hasznosította. Kifogásként talán az vehető fel, hogy a politikai és a katonapolitikai kérdések taglalása közepette ese-

tenként nem eléggé kézenfekvő az adott kérdés és az 1. hadsereg kapcsolata.

Az 1. magyar hadsereg tevékenysége a Kárpátokban páratlanul érdekes téma a magyar hadtudomány, közelebbről a nemzeti hadművészettörténet számára. A könyv ehhez nagyon sok adatot és tényt ismertet. Ez is nagy érdeme. Ugyanakkor nekem, mint az 1. hadsereg egykori tisztjének, feltűnt, hogy a hadsereg tevékenységéről leírtak nem mindenütt esnek egybe naplómmal és az általam 1944-ben készített vázlatokkal. Úgy tűnik, a hajdani hadseregpárancsnokság megmaradt okmányai nem tükrözik pontosan, illetve elég teljesen a ténylegesen lejárott eseményeket.

Példaként három mozzanatra utalok:

A könyv 116. oldalán olvasható: „Augusztus 10-ig a csapatok visszafoglalták a július 30-a óta elvesztett támpontokat, s ezzel a Hunyadi-állás ismét a VI. hadtest birtokába jutott”. E megállapítás egy hadseregpárancsból való.

A valóságban az történt, hogy a hadsereg balszárnya és közepe ellen július 23-án megindult nagyerejű szovjet támadás miatt az 1. magyar hadsereg jobbszárnyán védő VI. hadtestet visszarendeltek az ún. Hunyadi-állásba, az Árpád-vonal előtti biztosítási övben előkészített védővonalba. A visszavonuló magyar csapatokat a szovjet üldöző osztagok kemény harcra kényszerítették. Ennek során a szovjetek néhány magaslatot is elfoglaltak a Hunyadi-állás területén. Ezek visszafoglalását említi a könyv, ám az 1. hegyi dandár sávjában mindez augusztus 2-ig megtörtént. (A Rotundul 916 m-es magaslatot és a Dzemir 1026 m-es kúpot az 1. hegyi dandár 2. zászlóaljának 2. százada, melynek parancsnoka a recenzens volt, július 28-án, illetve augusztus 1-jén foglalta vissza.) A Prut folyó völgyébe vezető Rokieta-átjárótól július 27-én a 25. gyalogos hadosztály és az 1. hegyi dandár szorította vissza a támadókat.

162. oldalon a következők állnak: „Szeptember 18-án erős szovjet támadás érte az 1. hegyi dandárt. Védelmében több helyütt rést ütöttek. Különösen Ardzeluza és Vorokta között vált kritikussá a helyzet. Ez utóbbi 22-én szovjet kézre került... Különösen heves harc bontakozott ki Kontricianál...”

Itt a Tatár-hágói hídfő védelméről van szó. De a mondatok pontosításra, kiegészítésre, szorulnak. Kontrica, pontosabban Kosztrica ugyanis nem lakott telepü-

lés, hanem egy 1500 méternél magasabb nagy hegytömb. A körülményekről azt is tudni kell, hogy a szovjet támadók, miután nem tudták 18-án áttörni az Ardzeluza völgyben védő magyar hegyi csapatokat, a hegyeken át akarták a magyar védelmet megkerülni. Ezért bontakozott ki a Kosztrica birtoklásáért és visszafoglalásáért az öt napon át tartó harc, amelybe az ott védő hegyi századok megerősítésére a 2. hegyi zászlóaljat is bevetették. Hozzávetőlegesen 40–50 halott magyar katona maradt a Kosztrician. A sebesültek száma ennél kétszer-háromszor is több volt. A zászlóaljat, mivel a szovjetek közben áttörték a völgyben levő magyar állásokat, 22-én rendelték vissza a Kosztricitól és irányították az onnan kb. 15 km-re húzódó Árpád-vonalba. A visszavonulás 23-án a 2. hegyi dandár 1. és 13. zászlóaljainak fedezete mellett történt.

A 167. oldalon arról kapunk tájékoztatást, hogy az 1. hegyi dandárt a Wintersport fedőnevű manőver keretében a 24. gyalogos hadosztály leváltotta az Árpád-vonali védőállásból és a dandárt Szolyván át a Vereckei-szoros térségébe irányították a védelem megerősítésére. Ez bizonyára igaz a dandár zömére, de a 2. hegyi zászlóaljra nem. Itt az történt, hogy ezt a zászlóaljat úgy rendelték vissza az Árpád-vonalból, hogy senki sem váltotta fel, az állások üresen maradtak. A zászlóalj azt követően Körösmezőn, Rahón keresztül Bátyú községig menetelt, ahonnan vasúton szállították Ungváron át Neviceváraljára. Majd innen, egy hét elteltével, Csapon és Záhornyon keresztül Tiszaberdére meneteltették, ahol védőállást szemrevételeztettek vele egy Nyíregyháza felől esetleg kibontakozó támadás elhárítására. Itt érte a zászlóaljat az október 15-i kormányzói proklamáció, tehát nem a Vereckei-szoros védelmében.

E példák jelzik, hogy még sok részletkérdés vár tisztázásra az 1. magyar hadsereg 1944-es működését illetően, ami semmit sem von le Ölvédi Ignác munkájának eredményességéből. Könyve hadtörténetírásunk rangos terméke, amely remélhetőleg a hadtörténelem tanításának elősegítésén kívül további kutatások ösztönzője is lesz.

Azért is üdvözlöm a könyv megjelenését, mert az, meggyőződésem szerint, a hadsereg egykori tagjai közül többeket fog arra indítani, hogy felelevenítsék emlékeiket és azokat a szerző tudomására hozzák. Jelen recenziómmal is ezt kíséreltem megtenni.

Móricz Lajos